

MØNTFUND I SORØ AMT.

Af

Georg Galster.

I Tusinde Aar og mere har fremfarne Slægter drysset Mønter ud over den danske Jord: paa Kirkesti og Alfarvej, paa Bondens Tofte og i Landsbyens Vænge, paa Herremandens Borg og i Husmandens Hytte. Mønter er kastet i Kildevæld til Tak for Helsebod, og Mønter er lagt i Dødmands Haand til Tærepenge paa den sidste Rejse. Naar Fjenden stod i Landet, og Røgen fra Grannegaardens Brand drev over Gærdet, tyede Bonden til Jordens Skød med sit Arvesølv. Der skjultes det under Markens Sten eller under lerstampet Gulv til Fredens Dage. Men lukkede Lemanden Ejerens Mund, før nogen anden vidste om Skjulestedet, da turde det hælde, at Arven ikke blev hævet, og da blev det Danefæ og Kongens Eje, naar i Tidens Fylde Plovjernet brød Muldens sorte Segl, og Skatten kom for Dagens Lys.

I Sorø Amt, som andetsteds i Danmark, genspejler Møntfundene Landets vekslende Skæbne i gode og onde Dage, mest vel de sidste. — Om det ældste Møntfund i Amtet beretter den snakkesalige Præstemand Peter Friis Edvardsen¹⁾:

¹⁾ En ringe Underretning om Schielschiør Kiøbstedes gamle og nuværende Tilstand. Sorø 1759 S. 69 f.

Ao. 1667 fant *Gierdrud* i Gavl-Huset ved Brønden boende med andre flere fattige Folk nogle Penge i *Daniel Clausens*, nu Kirkens mindste Venge, dem Byfogden lod kalde til Tinge og vilde ansee det som Danefæe, Pengene vare omtrent et Skienke-Bægere fuld, men de som fant dem, havde da mesten givet dem bort til Børn at lege med, da de ikke kunde give dem ud i Schat og de ikke kunde kiøbe Brød for dem; en gammel da levende Mand kaldte dem Kaars-Hvider, men udelig, og hvad Slags Kaars-Hvide han meente, meldes ikke, tre af de beste Penge som bleve leverede i Retten og Byfogden prøvede veiede til 28 Skill. Noch fantes et Par smaa Mynt, hvorpaa et H med Krone over, sluttelig af Kong *Hanses* Penge, og nogle Lær-Lapper med en Sølv-Stifte igienem¹⁾). Disse Kaars-Hvider, enten de var Tydske eller Danske Catholske, bleve siden Munkenes Bortgang, og Forbud paa det Tydske Øll indløb, ganske ubrugelig, dog har jeg funden de ere brugte til et vis Brug, endogsaa først i dette Seculo: 2de Ægte-Folk, som for 50 Aar giftede sig og kiøbte sig et Huus her i Byen, fant at der i Begyndelsen spøjte noget, thi nedlagde de under Senge-Stolpen i Jorden 2de Kaars-Hvide, og siden fornam de ikke mere til Spøgeri; Sengen staaer endnu paa sin Sted og har staaet i 50 Aar, og Pengene skal endnu findes der, om de ikke ere forraadnede; samme Ægte-Folk lever

¹⁾ De tre Mønter, som vejede eller værdsattes til 28 Skilling, kan ikke have været Korshvide, men maa i det mindste have været Skillinger (=3 eller 4 Hvide). Smaaamønterne med kronet H var derimod Hvide eller Korshvide fra Kong Hans. Penge-summen har altsaa ligget i en Læderpung, der har haft Snørelidse med en Sølvdup.

endnu, neml. *Hans Hansen Colding*, Skomager, og *Magrete Peders Datter, Lofterup*, . . . de bleve Ægte-Viede her i Schilschiør-Kirke den 13. Jul. 1704.“

Et andet Fund omtaler Friis Edvardsen i sin Skildring af Brogade (S. 123): „I afvigte Aar lod en god Mand grave en Kielder under sit Huus, og omtrent 2 Alen under Jorden blev funden adskillige Penge, ikke samlede paa et Sted, men adspredte over den ganske Plads, ved hver Spademaal de grov fik de nu 2 nu 1 nu flere smaa Penge, men alle mortificerede, uden nogle faa, hvor af den ene var en Rostoker Kors-Hvid saa stor som en 10 Sk., en dito fuldkommen saa stor som en Tomark med stor Vaaben, men mesten ukiendelig, *Monet. Nov. Rostoch.*,

C

nok funden en Svensk Kobber-Mynt, hvor R. 3 *Cron.* S. paa den anden Side $\frac{1}{4}$ ^{16 - -} *Svensk S. M.*, muelig en af *Caroli Gustavi* Penge i Beleiringens Tid“.

Den gamle Præstemand har sikkert Ret i, at disse Penge er gemt omtrent 1658; den svenske Kobbermønt er øjensynlig en $\frac{1}{4}$ Øre Sølv mønt fra Dronning Christina, Rostoker „Kors-Hviden“ er en samtidig Skilling og den anden Rostokermønt er sandsynligvis en Halvdaler.

Løvrigt er det kun lidt og tilfældigt, der vides om Møntfund fra Tiden før 1800. Et særligt stort Fund fremdroges i 1739 ved Holsteinborg; det bragte Runemønter fra Sven Estridsen og muligvis ogsaa Mønter fra Harald Hen og Knud den Hellige. Saa betydeligt Fundet end var i mønthistorisk Henseende, er det kun et lille Udvalg, der er kommet til Kongens Mynt-Cabinet, thi 1671 bestemtes blandt Grevernes Privi-

legier, „Om og nogen Skat udi Grevskabets District findes under Jorden forgravet og forborgen, skal saadant Græven selv og ingen anden tilhøre“. ¹⁾ Fundet tilhørte følgelig Lensgreven, og det kom paa mange private Samleres Hænder. — Fra 1800 førte Professor Ramus som den kgl. Mønt- og Medaillesamlings Direktør Møntfundene til Protokols, og fra „Gamle Thomsens“ Ansættelse ved Samlingen (1832) blev Fundene meget indgaaende beskrevne. — *Antike græske Mønter* naaede almindeligvis ikke udover de keltiske Folkestammer; det er tvivlsomt, om de faa Fund, der er gjort i de af Germaner bebyggede Lande, er fra gammel Tid, fra før vor Tidsregning. Endnu færre græske Mønter er fundne i Danmark ²⁾. Biskop Münter skal efter en Randbemærkning til en Fortegnelse over hans Møntsamling have ejet en Didrachme fra den græske By Velia i Lucanien i Syditalien, som var fundet i Sorø Kirkesogn ³⁾. Denne Mønt, som var af en velkendt Type med et Athenahoved og paa Bagsiden en Løve med Folkenavnet ΥΗΛΗΤ-ΩΝ („Veleternes Mønt“), var slaaet mellem Aar 400 og 268 før vor Tidsregning. Der var den Mærkelighed ved Münters Eksemplar, at den var „subærat“, havde kun en Skal af Sølv om en Kærne af Kobber. Den Slags Mønter lavedes jævnlig til Eksport til Barbarerne, og Fund-

1) *Axel Ernst*, Dansk Numismatik. Kbhvn. 1927, S. 31 (Numismatisk Forenings Medlemsblad Bind X S. 145).

2) Num. For. Mbl. VII S. 176—178.

3) Museum Münterianum, Pars I Hauniae 1835 Nr. 687. Nogle Blade, der viste sig at høre til en haandskreven Fortegnelse over denne Samling, fandtes fornylig i Kalundborgegnen og bar til denne Mønt Randbemærkningen: „videtur esse anima subæрати, inventus Soræ Dioec. Siællandiae“.

angivelsen er maaske rigtig, saa mærkelig den end lyder. —

Den ældste Gruppe Mønter, som ellers med Sikkerhed vides fundne i Danmark, er *romerske Kejsermønter* fra Nero til Justinian. De kan være kommet til Landet ad Handelsvejen, men i større Mængder er de hjemførte i Folkevandringstiden af Nordboer, der søgte Guld og Æventyr i det rige Syden. Denne Tidsalder har ogsaa sat sit Spor i spredte Møntfund i Sorø Amt. En Denar fra Antoninus Pius (138—161), præget Aar 160, fandtes blandt flere Oldsager paa Oldtids Gravpladsen i Nordrup, Ringsted Herred. De ældre Mønter indtil Septimius Severus († 211) er Sølvmønt, Denarer, derefter følger en længere Standsning i Tilførslen, og da den genoptages, er det Guld mønt, der er eneraadende. En Solidus fra Kejserprinsen Crispus (317—26) pløjedes frem paa en Mark i Haldagerlille 1874, en anden fra Constantin den Yngre (337—40) fandtes 1851 paa en Mark i Kværkeby. Fra den øst-romerske Kejser Leo I (457—74) var en Solidus, der fremdroges paa en Mark i Assentorp 1869, og endelig fandtes 1889 en Triens (d. v. s. $\frac{1}{3}$ Solidus) fra den byzantinske Kejser Justinian (529—66) paa Voldstedet Rollerup ved Slagelse og bar Vidne om Voldstedets Ælde. — Nordboen, der gjorde Tjeneste i de romerske Legioner eller slog Følge med de plyndrende Skarer, der brød ind over Romerrigets Grænser, har hjemført mange Guldstykker som Sold eller Bytte. Ofte har den hjemlige Guldsmed smeltet Mønten og smedet Smykker og gyldne Horn, og ofte har han loddet sirlige Øskener paa Kejserens Mønt, saa at den kunde hænge om Halsen paa sjællandske Kvinder. Saaledes er de nævnte Mønter fra Crispus og fra Leo I med Øskener.

Hvis disse Mønter er tabte, og det ser næsten saaledes ud, vidner det om store Tilførsler, at der allerede i Sorø Amt kendes 4 fundne Guldmonter.

Tiden mellem Folkevandring og Vikingetid har ikke sat sig Spor i Møntfund. — Fra Vikingetiden dateres derimod Amtets største Sølvfund, der tilsammen vejede 6576 Gram: Skaale, Ringe og andre Sølvsager foruden Mønter. Det var nogle Dreng, der i September 1911 gravede Huller i en Have i Terslev By, som blev de lykkelige Findere. Der fremkom 434 hele eller mindre beskadigede Mønter og 1317 Brudstykker. Af europæiske var der kun 28 hele og 15 Brudstykker: 10 (og 8) danske, 10 angelsaksiske, 3 franske, 4 (og 7) tyske og 1 italiensk. Resten var kufiske (arabiske) Mønter. De danske Mønter var fra Hedeby og af to forskellige Typer, den ene af ejendommelig nordisk Præg, den anden en Efterligning af Karl den Stores Mønt fra Dorestad. De angelsaksiske Mønter var slagne for Kongerne Alfred (871—901), Edward (901—925), Æthelstan (925—941), Eadmund (941—946) og for Olav Quaran (942—944 og 949—952) i Northumberland. De franske Mønter var prægede for Kongerne Karl den Skaldede (840—875) og Karl den Enfoldige (898—923) og for Hertug Vilhelm af Normandiet (927—943). De tyske Mønter var fra Ludvig II (856—875), Ludvig Barn (899—911), Karl den Enfoldige (911—923) og Otto I som Konge (936—962). Den italienske Mønt var fra Berengar som Konge (887—900). De arabiske Dirheme var slagne under de umajyadiske og abbasidiske Kalifere og under samanidiske Fyrster. Et Par enkelte var fra Zeidider og Volga-Bulgare. Disse kufiske Mønter bærer ikke blot Navnet paa Møntherre og Prægnings-

sted, men ogsaa Aarstal. Den ældste af disse Mønter er slaaet i Aaret 87 efter muhammedansk, 706 efter vor Tidsregning, den yngste er fra 333 d. e. 944. — Vikingetogene mod Vest har før Ethelreds og Sven Tveskægs Tid sat sig forholdsvis ringe Spor i de hjemlige Møntfund; desto større har Importen været Østfra af arabisk Mønt, der har fulgt Handelsvejen fra Centralasien ad Volga til Holmgaard (Novgorod) og derfra af nordiske Købmænd er ført over Gulland til Birka eller Hedeby. — Terslevskatten maa være lagt i Jorden kort efter Midten af det niende Aarhundrede ved den Tid, da Harald Blaatand „vandt sig hele Danmark og Norge og gjorde Danerne kristne“. —

Samtidig med Skatten fra Terslev var et lille Fund, som en Bondekarl i 1852 pløjede op af Jorden ved Sorø: 2 Brudstykker af kufiske Dirhemer, 12 „Halvbrakteater“ fra Hedeby og noget Ringsølv. — Lidt senere, fra Slutningen af det 10. Aarhundrede, dateres en lille Sølvskat, som Gaardmand Hans Nielsen 1855 fandt paa sin Mark i Bødstrup: 18 hele og c. 100 Brudstykker af kufiske Mønter, 2 Hedeby-Halvbrakteater og nogle Brudstykker, 1 Mønt fra Kejser Otto II (973—83), præget i Mainz, og 1 fra Hertug Otto af Svaben (976—982), slaaet i Regensburg, tilligemed Ringsølv af 11 Lods Vægt. Den ældste Mønt var fra Kalifen Al Mahdi (775—85 e. Chr.). Den yngste kufiske Mønt var fra den buidiske Fyrste Rohn ed Daulah 967 efter vor Tidsregning. Skatten er lagt i Jorden inden „Danegælden“, som Sven Tveskæg og hans Mænd hjemførte fra England, er kommet i Omløb. —

Den 7. Oktober 1859 var et Par Tjenestekarle

sysselsat med at udjævne en Møddingplads paa Gaardmand Hans Andersens Gaard i Kjelstrup By i Stillinge Sogn. Et halvt Spadestik under Jorden stødte de paa et Lerkar, der gemte en betydelig Sølvskat paa 1098 Mønter og Brudstykker af Spænder og Ringe. Sognet hørte under Antvorskov Birk; her sad den kendte Møntsamlers, Justitsraad F. C. Bech som Birkedommer, og han sørgede med største Interesse for, at Fundet blev bjerget og indsendt i sin Helhed til den kgl. Samling. Af Mønterne var 10 kufiske, 7 byzantinske fra Kejserne Johannes Zimisces (969—75), Basilios II og Constantin XI (976—1025), 330 tyske, de yngste fra Henrik II (1002—24), 4 irske fra Sigtryg Silkeskæg i Dublin (989—1029), 725 angelsaksiske, hvoraf 167 fra Æthelred, Resten fra Knud den Store; af danske Mønter var der kun 22, hvoraf 3 Hedebymønter, de øvrige fra Knud. Størstedelen af Mønterne er følgelig hjemført som Danegæld af danske Ledingsbønder, og Skatten maa antages at være lagt i Jorden omkring Aar 1030. —

I Begyndelsen af September 1854 var Husmændene Rasmus Hansen af Vesterbøgebjerg og Niels Hansen af Hulby i Arbejde med at grave Mergel paa en Mark (kaldet „Lille Bregensmark“) ved Bonderup Hovedgaard. To Alen under Jorden i en lille Høj stødte de paa et Lerkar, der rummede 240 Mønter, et Par Armbaand og en Halskæde med Kors. Det var saa at sige en rund Sum; 240 Penninge var nemlig det samme som en gammel nordisk Mark. Af Mønterne var 84 danske, 149 angelsaksiske, 1 bøhmisk og 6 tyske. De fordeler sig saaledes paa Kongerne:

Knud	1	Eadgar (959—75)	1	Brzetislaw I 1037—	
Hardeknud	10	Æthelred	19	55)	1
Magnus	14	Knud	76	Bernold af Utrecht	
Sven Estr.	57	Harald Harefod	21	(1027—54)	1
		Hardeknud	7	Otto I—III Köln	4
		Edward Conf.	25	Conrad II (1024—	
				39) Strassborg	1

Skatten er formentlig nedlagt c. 1060, i de Aaringer, hvor Harald Haardraade hærgede paa de danske Kyster, og det var mere betryggende at have sit Løsøre under Jorden.

Ikke mange Aar senere er gemt den ovenfor nævnte Skat, som i 1739 pløjedes op af Jorden paa en Mark under Grevskabet Holsteinborg. Fundet var af den største Betydning ved, at der fremkom en Mængde Runemønter fra Sven Estridsen, især fra Roskilde. Ikke mindre end 55 Varianter opbevares i den kgl. Samling, men iøvrigt vides det ikke, hvor stor Skatten har været.

Medens det 10.—11. Aarhundredes Møntfund gennemgaaende er større Sølvskatte, nedgemte paa aaben Mark, skifter Fundene fra det 12. Aarh. Karakter: Valdemartidens Mønter er oftest fundne enkeltvis eller i mindre Antal paa Kirkegaarde, de er givet den Døde med i Kisten som det eneste, der undes ham af alt hans jordiske Eje. Et typisk Fund af denne Art fremdroges i Sommeren 1829 af en Husmand Christen Rasmussen, da han gravede en Grav paa Vemmelev Kirkegaard. Der fandtes 29 Roskildepenninge fra Valdemar den Store og Biskop Absalon, alle af samme Mønttype: Konge (VVALDVMARVS) med Sværd og Scepter; Biskop (ABSALONEPXS) med Krumstav og Bog under en Stjerne og over en Mur. Denne Mønt er af Kongens ældste og præget

kort efter 1157; den bærer Vidnesbyrd om, at Kongen nu har overladt Roskildebiskoppen Part i Møntindtægten. — Andre Kirkegaardsfund fra senere Tider kan efterses i efterfølgende Fortegnelse.

— Et i flere Henseender vigtigt Fund blev gjort i April 1870 af Indsiddet Axel Pedersen af Vridsløse i en Eng i Skoven „Friheden“ ved Herlufsholm. Under Gravning af Plantehuller stødte Spaden mod en Lerkrukke, der gik itu, og en Del Mønter vældede ud. Finderen regnede dem for værdiløse og fordelte dem blandt de Børn, der hjalp ham med at plante; men takket være Skovrider Winds Ihærdighed blev Mønterne bjerget og indsendt til Møntsamlingen. Der var ialt 202 Mønter af 20 forskellige Typer, der henføres til Kongerne:

Valdemar Sejr	Roskilde	2 Typer:	9 Mønter
—	Ribe	3 —	93 —
Erik Plovpenning	Lund	3 —	5 —
—	Roskilde	2 —	7 —
Abel	Roskilde	2 —	3 —
—	Ribe	1 —	8 —
Christopher I	Lund	2 —	11 —
—	Roskilde	3 —	64 —
--	Ribe	2 —	2 --

Adskillige af disse Mønttyper er „stumme“ eller uden Kongenavne (saaledes især Mønterne, der nu henføres til Erik Plovpenning), og Dateringen af dem blev betydelig sikret ved dette Fund. 8 af Mønterne fra Valdemar Sejr bærer Navnet paa Roskildebiskoppen Niels Stigsen (†1240) og er følgende prægede mellem 1225 og 1241. Hans Efterfølger Jacob Erlandsen (1249—54) har sat sit Navnemærke (I) paa en Roskildepennning fra Abel og (IA) paa 39 af Roskildepennningene fra Kong Christopher. 19 Mønter fra

samme Konge bærer Roskildebiskoppen Peder Bangs Navnebogstav paa modsat Side af Kongens. Hver Mønttype svarer til en Aargang, idet det i Valdemars-tiden blev Sædvane, at Kongen fornyede sin Mønt hvert Aar. Hauberg, der har Fortjenesten af at have bragt Orden og System i disse Møntrækker, har dateret Fundets Nedlægningsstid til c. 1255, idet der øjensynlig mangler et Par Aargange af Mønter fra Christophers sidste Kongetid. Men det kan skyldes tilfældige Aarsager, og det er fristende (med P. Broch i Aarb. f. n. Oldk. 1871) at sætte Nedgravningen af Pengesummen i Forbindelse med det ulykkelige Slag ved Næstved, altsaa i Findestedets Nærhed, den 14. Juni 1259, hvor de 10000 kongetro Bønder skal være faldne og paa Biskop Peders Bud blev begravet i uindviet Jord, deres Sjæle til evig Fortabelse.

— Fra de onde Aar, der fulgte paa Kongemordet i Finderup Lade, hvor de Fredløse og deres norske Hjælpere gjorde Strandhugst paa Kysterne, foreligger ogsaa her i Amtet et lille Minde i Møntfund. Paa Taarnmosegaarden i Krøjerup By var Gaardejer P. Ras-mussens Søn den 20. Juni 1885 ved at grave Skille- rum til en ny Bygning. Paa et Fladerum af en Kva- dratalen fandt han 40 Mønter i Fyld af Kulrester og Benstumper. Paa Findestedet havde i tidligere Tid Gaardens Stuehus staaet. De 40 Mønter var af 14 forskellige Typer fra Erik Klipping og Erik Menved, der fordeler sig saaledes:

Erik Klipping	Roskilde (MB. 160, 161)	2	Typer	4	Ekspl.
—	Nørrejylland (MB. 197, 211)	2	—	5	—
—	Ribe (MB. 214, 224, 233, 235, 240, 245, 246, 249)	8	—	25	—
Erik Menved	Nørrejylland (MB. 426, 437)	2	—	6	—

Nedlægningstiden er c. 1290. Fundet er vel kun lille, men bærer Bud om Mord og Brand.

En Menneskealder senere, fra Slutningen af Christopher II urolige Kongetid maa dateres et Møntfund, som fremdroges af Stenhugger Anders Petersen i hans Have i Skafterup i November 1902. $\frac{1}{2}$ Alen under Jordens Overflade laa 699 Mønter fra Erik Menved og Christopher II; et lille Stykke angrebet Metal kunde tyde paa, at Mønterne har ligget i en Gryde eller lignende. Mønterne er fordelt saaledes paa Konger og Møntsteder:

Erik Menved	Lund (MB. 315)	1 Type	1 Eksp.
—	Roskilde	3 —	12 —
—	Nørrejylland	4 —	4 —
—	Ribe	4 —	8 —
—	Slesvig	13 —	73 —
Christopher II	Lund	2 —	2 —
—	Ribe	4 —	479 —
—	Slesvig	10 —	120 —
		41 Typer 699 Mønter	

I Aarene 1893—95 foretog Nationalmuseet Udgravning af Taarnborg Ruin.¹⁾ De Sager og Mønter, der blev fundne, syntes nærmest at bekræfte Antagelsen af Borgens Ødelæggelse i 1326, efter at Erik, Christopher II's Søn, forgæves havde søgt at forsvare den mod Holstenerne og de oprørske Stormænd. De fundne Mønter staar vel næppe i Forbindelse med Borgens Undergang, de synes snarest tabte i Aarhundredernes Løb. Der fandtes 78 Mønter fra følgende Konger:

¹⁾ *W. Møllerup*, Nationalmuseets anden Afdeling. Redegørelse for dens Virksomhed siden 1892. Kbhvn. 1908. S. 62 f.

Valdemar I	Roskilde	2 Typer	2 Mønter
—	Ribe	1 —	1 —
Erik Plovpenning	Ribe	1 —	1 —
Christopher I	Lund	1 —	1 —
—	Roskilde	1 —	2 —
Erik Klipping	Lund	1 —	2 —
—	Roskilde	1 —	1 —
—	Ribe	1 —	1 —
Erik Menved	Roskilde	9 —	53 —
—	Ribe	4 —	5 —
—	Slesvig	1 —	1 —
Christopher	Roskilde	1 —	1 —
—	Nørrejylland	1 —	1 —
—	Ribe	1 —	1 —
—	Slesvig	2 —	2 —
Magnus Smek	Lund	1 —	1 —
Ubestemmelig		1 —	1 —
Hamborg Hulpenning		1 —	1 —

En enkelt Mønttype, henført til Erik Menved, Roskilde, med Lilje og Ankerkors fandtes dog i 40 Eksemplarer; det er ikke optegnet, om det var i samlet Fund. — Mønten fra Lund efter 1332 kan være tabt af Folk, der færdedes paa Ruinen.

Efterhaanden som de danske Penninge, der blev ringere for hvert Aar, Kongen fornyede sin Mønt, nærmede sig Nulpunktet af Værdi, vænnede Befolkningen sig til at bruge fremmed Mønt, først engelske Sterlinge og franske Grosser, siden hanseatiske Hulpenninge og Witten, i Handel og Vandel. — 1885 fandt Tjenestekarlen Jens Peder Hansen paa Sognefoged Claus Nielsens Tofte ved hans Gaard i Lyngby en lille Lerkande, kun 6 cm. høj, hvori en Mand i Midten af det 14. Aarhundrede havde gemt 34 Hulpenninge, nemlig 18 fra Hamborg (med Nældeblad i Byport), 14 fra Lybæk (med kronet Hoved) og 2 fra Lyneborg (med Løve).

Det efter sin Metalværdi kostbareste Møntfund, der er fremdraget i Danmark, blev gjort i Februar 1883 af Arbejdsmændene Lars Christensen og Niels Sørensen ved Gravning i en Kælder i Købmand Peter Thomsens Gaard i Slagelse, Smedegade gl. Matr. Nr. 54, Hjørnet af Skovsøgade. Et Spadestik under Flisegulvet laa paa en ituslagen Teglsten 185 Guld- og 269 Sølvmonter, 6 Guldfigerringe, et Guldspænde, 143 Stk. smaa, tildels forgyldte Sølvsmykker som Knapper, Spænder, Hægter og Maller, en forgyldt Sølvfigerring, et Stykke Guldblik og 4 flade Sølvbarrer; endvidere fandtes to flade Sølvbøjler til en Lædertaske, hvori alle Sagerne har ligget. Den samlede Metalværdi var 2241 Kr. Guldmonterne var fra:

Frankrig	Philip VI (1327—50)	'Ecu d'or	37
Ungarn	Ludvig I (1342—82)	Gylden	3
Nürnberg	Frederik V (1361—96)	—	2
Lybæk	(efter Privilegiet af 1340)	—	134

Sølvmonterne var fra:

Frankrig	Ludvig IX el. X (1266—70, 1314—16)	Gros tournois	18
—	Philip IV—VI (1270—1350)	—	186
—	Karl IV (1322—28)	—	3
Lothringen	Ferry IV (1312—28)	—	1
Brabant	Johan II (1294—1312)	—	2
Berg	Vilhelm (Hertug 1380—1408)	—	1
Tyskland	Kejser Ludvig IV (1314—47)	—	2
England	Edward III Groat London (1351—77)		7
—	— $\frac{1}{2}$ Groat —		1
—	— I Sterling (1279—1307)		13
—	— II — (1307—27)		31
Skotland	Alexander III — (1279—86)		1
Ligny	Waleran II—III (1304—53, 1371—1415)	Sterling	1
Luxemborg	Johan af Bøhmen (1309—46)	--	1
Hamborg	Witten (før Reces 1379)		1

Desuden fandtes en flamsk Gros tournois fra Ludvig I af Nevers (1322—46), som var omdannet til et Spænde og forgylt.

Den yngste af Mønterne var Turnosen fra Vilhelm af Berg, der tog Hertugtitel 1380. Forholdsviis faa Aar efter maa Skatten være skjult. Paafaldende er Manglen af hanseatiske Wittenpfenninge, som ellers er Hovedmønt i danske Fund fra Aarhundredets sidste Fjerdedel, Dronning Margrethes Tid. — 14 forgylde Sølvhægter var formede som et Vaabenskjold mellem to Løver som Skjoldholdere. Vaabnene tilhører forskellige danske og holstenske Adelsslægter, som Bille, Grubbe, Rantzau, Ahlefeld m. fl. og Ejermænden maa vel snarest søges indenfor denne Kreds, fremfor blandt de Slagelse Bymænd.

I September 1837 gravede en Husmand, Hans Petersen, paa Lille Sevedø, der nu er landfast med Halvøen Stignæs, under Basnæs Gods og fandt en Tinkande med 1177 hanseatiske Witten. Mønterne var fra følgende Stæder:

Ribe	2	Lyneborg før 1381 (3)	} 65
Flensborg	2	— efter Reces 1381	
Kiel	2	— — — 1387	
		— — — 1389	
Oldeslohe efter Reces 1389	1	Rostok før 1381	} 332
		— efter Reces 1381	
Hamborg før 1379	} 62	Wismar før 1379	} 122
— efter Reces 1379		— efter Reces 1379	
— — —		— — — 1387	
1410/11 (1)			
Lybæk før 1379	27	Stralsund før 1381	} 448
		— efter Reces 1381	

		Greifswalde efter 1389	31
Güstrow	13	Anclam	53
Malchin	4	Hoya. Gerhard og Johan (1327—77)	1
Parchim før 1389 (8)	10	Dorpat. Johan II (1357—69)	2
— efter Reces 1389 (2)			

Det er ejendommeligt, at der ingen Mønter findes prægede efter Hånserecesserne 1392, 1398, 1403 og 1406. Man skulde derefter have bestemt Nedlægningstiden til Slutningen af det 14. Aarhundrede, før den nye danske Mønt kom ud. Men en enkelt Witten fra Hamborg, præget i Følge Recessen af 31. December 1410, viser, at Pengesummen først er blevet gravet ned i det andet Aarti af det 15. Aarhundrede.

Den Krig, som Erik af Pommern faa Aar efter Dronning Margretes Død indledede med Holstenerne og Hansestæderne, førte bl. a. til Ødelæggelse af det danske Møntvæsen, som var blevet sat i Gang paany straks efter 1396. Henimod Aar 1422 lod Kongen de danske Sterlinge og Hulpenninge udgaa helt af Kobber, men til en Tvangskurs, der yderligt æggede Købmandens Vrede. Ved Dronning Philippas Overenskomst med Hansestæderne af 8. Oktober 1424 blev denne slette Mønt afskaffet og erstattet med en fuldgod („Dronning Philippas Søsling“). — Et lille Minde fra disse Inflationsaar (for at bruge en moderne Betegnelse) fremdroges 1887, da Landøkonomen, Forpagter Rudolph Schou foretog Udgravning af Antvorskov Klosters Ruiner. I Hjørnet af et Rum laa 45 Mønter, hvoraf de 39 var Kobbersterlinge fra Lund (12), Næstved (2) og Odense (25), 5 var kobberholdige Hulpenninge, og endelig var der en Roskilde-penning fra Christopher II, som man ikke vilde vente

at finde i saa sent et Fund. — Paa Antvorskov er der iøvrigt fundet mange Mønter, men altid enkeltvis og kun faa fra Tiden før Erik Klipping. Den ældste er en stærkt beskadiget Roskildepenny fra Erik Emune, fundet 1885. En Brakteat fra Erkebiskop Wichmann af Magdeborg (1152—92), som i gammel Tid var forstærket med en tynd Bronzeplade og omdannet til Smykke, blev gravet frem 1857 som det første Fund paa den Bakkeskraaning, hvor Klosterruinerne i 1890'erne blev udgravet.

Da Murermeister Jensen i Korsør i 1856 gravede Kælder under en gammel Bygning paa Hjørnet af Torvet og Algaden, fandtes en lille Pengesum paa 86 Mønter fra Erik af Pommerns sidste Aar. Mønterne, der laa i et Lag af Trækul, var:

46	Grosser	fra Gurre	
1	Sterling	— Næstved	
30	Hulpenninge		med Krone
3	—		med Lebard (efter 1424)
2	—	— Lyneborg	(med Løve)
3	—	— Meklenborg	(med Oksehoved)
1	—	— Hannover	(med Kløverblad)

Den gode Mønt, som Dronning Philippa indførte 1424, blev faa Aar efter afløst af de ringholdige Grosser, som Kong Erik lod slaa paa Gurre og i Lund. Ogsaa dette Forhold kunde Rigsraadet, der i Oktober 1438 mødtes i Korsør, med god Grund føre Kæremaal over. —

Fra det følgende hundrede Aar foreligger ikke mange jordfundne Mønter fra Amtet. Dog pløjede Peder Larsen i Assentorp i November 1849 en lille Pengesum op af Jorden; det var 26 Firskillinger, der

kan være tabt eller gemt under Grevens Fejde. Mønterne var nemlig:

7 fra Frederik I, Malmø

6 — — København 1532

13 — Grev Christopher af Oldenburg 1535

Fra Christian IV's Tid foreligger nogle mindre Kirkegaardsfund fra Pedersborg, Ringsted og Sørby-magle. — Den 7. August 1658 gik Carl Gustav i Land i Korsør og marcherede mod Hovedstaden. De rædsel-slagne Borgere og Bønder har sikkert saa vidt muligt bragt deres Værdisager af Vejen og gravet deres Penge ned, saaledes som et enkelt Fund fra Ringsted endnu bærer Vidne om. Den 7. Juli 1927 fandt nogle Arbejdsmænd, der gravede Grund for Ringsted Motor Compagni paa Nørregade 13, 38 Mønter, nemlig 29 hele, 8 halve og 1 kvart Daler fra Aarene 1577—1650. Saaledes som det plejer at være i disse „Svenske-krigsfund“, er de danske Specier forholdsvis faa; Hovedmassen er tyske Thalere, der kom til Landet bl. a. gennem Studehandelen. —

I August 1874 fandt en Tjenestekarl Niels Eliassen paa Gaardejer Søren Pedersens Mark i Ovstrup, Stenmagle Sogn, 271 Smaamønter, der laa under en stor Sten paa et Sted, hvor der indtil for nylig havde været Skov. Mønterne var mest Toskillinger fra Christian IV, Frederik III og Christian V, den ældste (en Otteskillings) fra 1607, de yngste (21 Toskillinger og 40 Enesteskillinger) fra 1676. Da Aargangen 1677 af Toskillinger ikke forefandtes, skønt den er talrigest af alle, maa Mønterne vel være nedlagt kort efter 1676, i den skaanske Krigs Tid; denne Krig har ellers saa godt som ikke efterladt sig Spor i Møntfund fra Sjælland.

Som de sidste skal nævnes et Par Møntfund, der vel kan være gemt hen af almindelige private Aarsager, men ogsaa kan være skjult af Frygt for Fjenden, da Branden fra Hovedstaden lyste ud over Sjælland. 1883, den 29. April, da Høker Peter Knudsen og Stenhugger Christian Christensen nedbrød et gammelt Hus i Kyse, der hørte under Harrested Fideikommisgods fandt de under Lergulvet i Stuen en lille Lerkrukke med 552 Mønter, mest To- og Enesteskillinger fra Kongerne Christian IV til Christian VII, den ældste var en Toskilling 1625, den yngste en Toskilling 1788. Det er mærkeligt at se, hvorledes Smaamønt helt tilbage til Christian IV endnu var i Omløb under Christian VII. Fra 1788 til 1800 sloges ingen Toskillinger og Skillinger, saaledes at Pengesummen meget vel kan være gemt i de sidste Aar af Christian VII's Kongetid. — En ganske lignende Pengesum, blot betydelig mindre: paa 179 Mønter, fandtes i August 1904 i en gammel Dragkiste hos Husmand Morten Rasmussens Enke i Faardrup. Gemmestedet paa Kistebunden havde altsaa staaet sin Prøve i hundrede Aar. Det sidste Fund falder naturligvis udenfor Reglerne om Danefæ.

Som det vil fremgaa af den følgende Oversigt, kendes der fra Sorø Amt 69 Fund med tilsammen 7555 Mønter, saaledes fordelt paa de enkelte Herreder:

Alsted Herred.....	14	Fund med	422 Mønter
Ringsted „	11	„ „ over	2104 „
Slagelse „	21	„ „ „	2048 „
V. Flakkebjerg Herred.....	14	„ „ „	1522 „
Ø. Flakkebjerg „	9	„ „ „	1459 „

OVERSIGT OVER MØNTFUNDENE

			Nedlagt	Antal
Alsted Herred.				
Sorø Akademi.....	1851	Lybsk Gylden. 14. Aarh.	c. 1400	1
— —	1907	4 Sk. Ribe 1535.	efter 1535	1
— — Directeurs Have	1837	Wisnar Doppelschilling 1563.	c. 1570	1
— — Lille Plads.....	1906	Vald. II—Chr. VII.		19
— Kirkesogn	før 1830	Velia i Lucanien (c. 400-260 f. C.)	?	1
— —	1852	Kuf. Dirhemer (2), Hedeby Halvbrakteat.	c. 950	14
Pedersborg Kirkegaard	1883	F. II—C. IV. Sk. 1563- 4 Sk. 1619.	c. 1620	11
Lynge. Sognefogdens Tofte...	1885	Hanseatiske Hulpenninge.	c. 1350	34
Bjernede Kirkes Kor.....	c. 1891	Lybsk Hulpennung.	c. 1350	1
Munkbjergby S., Rude-Eskild- strup Skolehave	1916	Erik Menved, Roskildepennung.	c. 1310	1
Bromme S., Krøjerup, Taarn- mosegaard	1885	Erik Klipping—Erik Menved.	c. 1290	40
Stenmagle S., Ovstrup. Mark..	1874	C. IV—C. V. 8 Sk. 1607—2 Sk. 1676	efter 1676	271
— Assentorp. Mark.....	1869	Leo I (457-74). Solidus.	c. 500	1
— — —	1849	F. I—Grev Christopher 1535.	efter 1535	26
Ringsted Herred.				
Ringsted. St. Bents Kirke	1903	Erik Emune—F. VII 1857.		166
— — Kirkegaard	1885	Edvard Sterling. -C. IV. Sk. 1621.	efter 1621	138
— Nørregade M. Nr. 1de Have	1925	Hanseatiske Witten.	c. 1390	4
— — 13. Grundgravning	1927	Dalere 1577-1650.	c. 1658	38
Benløse S. Vigersdal Bro (Ring- sted—Roskilde Landevej) ...	1915	Christopher II. Roskildepenn.	c. 1325	3
Bringstrup Præstegd. Grøftegr.	1783	Guldmønt.	?	1
Kværkeby. Mark	1851	Constantin jun. (337-40) Solidus.	c. 400	1
Nordrup. Oldtids Gravplads ..	1882	Antoninus Pius Denar (160).	c. 200	1
Terslev, Matr. Nr. 55, Have...	1911	Vestlandske og kufiske.	c. 950	1751
Freerslev Kirke, Grav i Koret .	1867	Hamborg 1¼ Witten.	c. 1400	1
Broby. Gettehøjhus	før 1810	Guldmønter.	?	?
Slagelse Herred.				
Slagelse. St. Mikkel's Kirke	1815	C. II Sk. 1518.	efter 1518	2
— Kirkegaarden	1858	Christopher II Roskildepennung.	c. 1330	1
— Smedegade M. Nr. 54	1883	Guldmønter, Groter og Sterlinge.	c. 1385	455
— Have ved det nye Torv, før	1811	Erik Klipping—Christopher II.	c. 1325	2
— Stenstuegade 40, Have	1926	Erik af P., Kobberst. Odense.	c. 1422	1
— (ved Gravning).....	1909	Ethelred.	c. 1000	1
— (i en Have).....	1863	Borgerkrigsmønt. Erik af Pommern.		4
—	1918	Guldaftslag af 2 Royaliner.	c. 1760	1

		Nedlagt	Antal
Slagelse. Borgmesterens Mark		c. 1700	1
udenfor Bredgades Port ...	1824 C. V Dukat.		
— Sct. Peders Landsogn. Ant-			
vorskov Ruin.....	1887 Erik af P. (I Christopher II Rosk.)	c. 1422	45
— — Antvorskov Toimt.....	1857 Magdeborg. Wichman 1152-92. Brakteat.	c. 1200	1
— — — ..	1885-1925 Erik Emune—Fr. VII.		mange
— — Rollerup Voldsted.....	1889 Byzanz. Justinian 527-66. Triens.	c. 600	1
Korsør. Hj. af Algade og Torvet	1856 Erik af P. m. m.	c. 1435	86
— Sogn. Læsagergaard	1929 Philip III—V. Gros tournois	c. 1300	1
— Sprogø Ruin	1824 Erik Menved. Slesvig.	c. 1310	1
Stillinge Kirkegaard	1907 Valdemar Atterdag. Lund.	c. 1370	1
— Kjeldstrup. Gaardsplads ...	1859 Kufiske, angelsaxiske m. m.	c. 1030	1098
Vemmelev Kirkegaard	1829 Vald. I og Absalon. Roskilde.	c. 1160	29
Taarnborg Ruin	1893-1902 Vald. I—Christopher II.	c. 1326	77
— Sogn. Bonderup Hovedgd.			
Høj	1854 Knud—Sven Estridsen.	c. 1060	240

Vester Flakkebjerg Herred.

Skelskør Raadhusgaard.....	1909 Bremen Schwaren.	c. 1360	1
— Sygehushave	1921-24 Erik Klipping—Fr. VI.		mange
— Gammelgade. Have	1923 Chr. I. Hvid.	c. 1475	1
— Brogade. Grundgravning...	1758 Rostocher Sk., svensk 1/4 Øre.	c. 1658	mange
— Kirkens mindste Vænge ...	1667 Hans, Hvide.	c. 1510	mange
— ved Fjorden.....	1916 Wismar Witten, Rostock 1/4 Thlr. 1574.	eft. 1574	2
Høve. Pløjemark	1891 Ethelred.	c. 1000	1
Faarstrup. I en Dragkiste	1904 C. IV—Chr. VII. 2 Sk. 1625-1788.	c. 1800	179
Sørbymagle. Ved Kirkegaarden	1904 C. IV. Smaamønt 1615-27.	efter 1627	28
— —	1907 Smaamønt 1622-1735.	efter 1735	4
— Bødstrup. Mark	1855 Kufiske Dirhemer m. m.	c. 1000	124
Holsteinborg. Pløjemark	1739 Sven Estridsen m. m.	c. 1080	mange
Magleby Sogn. Lille Sevedø ..	1837 Hanseatiske Witten.	c. 1400	1177
Aggersø. Mark	1819 Kufiske Dirhemer.	c. 1000	5

Øster Flakkebjerg Herred.

Tjustrup Præstegaardshave....	1926 Erik Klipping. Ribe.	c. 1280	1
Haldagerlille. Pløjemark	1874 Crispus Cæsar 317—26.	c. 400	1
Vallensved Kirkegaard	1867 Richard II (1377—99) Rosenobel.	c. 1400	1
Vallensved Sogn. Kyse, i et Hus	1883 C. IV—C. VII. 2 Sk. 1625-1788.	c. 1800	552
Marvede. Skolens Have	1854 Frankfurt Gylden 1522.	c. 1525	1
Hyllinge Sogn. Harrestedgaard	1891 Köln Gylden 1438.	c. 1450	1
Fuirendal Sogn. Skafterup	1902 Erik Menved—Christopher II.	c. 1325	699
Fodby Gade	1917 Erik Menved.	c. 1300	1
Herlufsholm. Skoven „Friheden“	1870 Vald. II—Christopher I.	c. 1259	202

1

2 3

4

5

6

7 8

9 10

11

12

13 14

15

16

17 18

19

UDVALG AF FUNDNE MØNTER

- Fig. 1. Romersk Denar fra Kejser Antoninus Pius, præget 160 e. C. ANTONINVS AVG PIVSPPTRPXXIII d. e. Antoninus Augustus Pius, pater patriae, tribunicia potestate XXIII, Antoninus den Ærværdige, den Fromme, Fædrelandets Fader, for 23. Gang forlenet med tribunicisk Myndighed. — (Paa Bagsiden en Fremstilling af Felicitas Augusti, Kejserens Lyksalighed). Fundet i Nordrup. Se *Henry Petersen*: Gravpladsen ved Nordrup fra den ældre Jernalder, Nordiske Fortidsminder, 1. Hefte 1890, og Aarbøger for nordisk Oldkyndighed 1892, S. 297, 1894, S. 330, Nr. 15.
- Fig. 2-3. Penning, slaaet i Hedeby c. 900. Fantastisk Hoved og Dyr. Fundet i Terslev. Se Aarb. f. n. Oldk. 1914. S. 63—75.
- Fig. 4. Penning fra Olaf Quaran af Northhumberland (941—44, 949—52). $\cdot\ddot{\text{A}}\cdot\text{A}\cdot\text{NL}\cdot\text{AFCVNVNCR}^{\circ\circ}$ Helligaandens Due. (Bagsiden nævner Møntmesteren Adelferd). Fundet i Terslev.
- Fig. 5. Samanidisk Dirhem fra Nasr ibn Ahmed, præget i Esch Schasch 312 efter muhamedansk, 924½ efter vor Tidsregning. I Yderkredsen Skriftsted af Koranen (XXX.3): „Gud har Magten før og siden, og i sin Tid skal de Troende glæde sig over Guds Sejr.“ I Inderkredsen: „I Guds Navn, præget er denne Dirhem i Esch Schasch Aar 312“. I Midten: „Der er ingen Gud uden Gud alene, han har ingen Fælle“. (Bagsiden nævner bl. a. Møntherren og Kalifen el Muktadir). Fundet i Terslev.
- Fig. 6. Penning fra Ethelred (979—1013, 1014—16) $\cdot\text{EDELREDREXANGLORUM}$. (Bagsiden nævner Møntmesteren Edwacr i Nordwic). Fundet i Kjeldstrup.
- Fig. 7-8. Penninge fra Sven Estridsen, slagne i Lund. MAGN VSR X. (Trods Navnet er disse Runemønter, som Fundene viser, først prægede under Kong Sven, som ogsaa hed Magnus). Siddende Christus. Den forvirrede Bagsideomskrift er til Dels med Runer: $\cdot\text{mkle.u.i}\text{ICVINVIIIK}$. Fundne i Bonderup.

- Fig. 9-10. Penninge fra Valdemar den Store og Biskop Absalon, slagne kort efter 1157. VVA(LDEMARREX) Kongen med Sværd og Scepter. — ABON ALON(EPLON). Biskoppen med Krumstav og Bog. Fundne i Vemmelev.
- Fig. 11. Penning fra Christopher I og Biskop Peder Bang af Roskilde, præget 1254—59. P (Peder), Forsiden har i samme Indramning O (Christopher). Fundet ved Herlufsholm.
- Fig. 12. Groat fra Edward III, præget i London 1351—60. Edwardus dei gratia rex anglie & francie dominus hybernice. Fundet i Slagelse, Smedegade.
- Fig. 13-14. Gros tournois fra Ludvig IX den Hellige, præget i Tours 1266—70. TVRONVSCIVITA om Bymærket. — LVDOVICVSREX. I Yderkredsen: benedictum sit nomen domini nostri dei iesu christi, Velsignet være vor Herres, Guds, Jesu Christi Navn. Fundne i Slagelse, Smedegade.
- Fig. 15. Witten fra Lybæk, udmøntet før 1379. * MONETA :LVBICENSis. Kejserørn. Fundet paa Sevedø.
- Fig. 16. Witten fra Hamborg, præget efter 1410, Bagside: BEN EDI CTV S:DEus. Det holstenske Nældeblad i Korsvinklerne. (Forsiden bærer tre Taarne). Fundet paa Sevedø.
- Fig. 17-18. Gros fra Erik af Pommern, slaaet paa Gurre i hans sidste Aar. ERICVS.DeI.GRATia.REX.DANie Krone. Bagside: MONE TACA STRIG ORGE. I Midten O paa stort Kors. Fundet i Korsør.
- Fig. 19. Speciedaler fra Frederik III, præget i Christiania 1649. DOMINUS PROVIDEBIT. Herren skal være mit Forsyn, Frederik III's Valgsprog. PG under den norske Løve antyder Møntmester Peder Grøner. (Forsiden bærer Kongens Billede og Titel). Fundet i Ringsted.